

Babonák, ráolvasások

Adatok Gombos néprajzához

Gombos-Bogojevó a néprajzi kutatásnak valóságos kincseshányója. Olyan talaj, amely már a felszínen mutatóba lépten-nyomon elébedob valamit a kutatónak a mélyen rejlő anyagból. Népviselete olyan, mint a hímes pillangókkal ellepett virágos rét, népdalkincse könyvet töltene meg, táncai és mulatságai eredetiek, s elűtnek a környék táncaitól. Az élet- és világszemlélet pedig még ma is teli van titokzatos természetfeletti erőkből való hittel, amely csak felszínesen keresztény-katolikus; mélyében valósággal őspogány magyar mitológia.

A község nevének eredete a népi szájhagyomány szerint az, hogy valamikor a dunai révnél élt egy cigány, akinek feltűnő nagy gömbölyű gombok voltak a mellényén. Azért az emberek »gombos révésznek«, az átkelőhelyet pedig »gombos rév«-nek nevezték el. Amikor vasútállomás épült a rév közelében, akkor erről nevezték azt Gombosnak. A szájhagyomány másik változata szerint a vasúti megállóhelyen egy Gombos nevű kocsmáros volt, annak a tábláján volt kiírva e név, s azt ruházták át az állomásra. A régebbi népdalokban a gombosiak falujokat »Bogojának«, magukat bogojaiaknak nevezik. Ennek a szónak semmi köze nincs a boglyához, hanem a szerb Bogojevó elnevezés magyaros alakja. Érdekes, hogy egyik népdalukban megszemélyesítik a községet és úgy beszélnek róla:

Megellet a Bogoja
Szélmalom lett a fia.

Már ez a jelenség tanúságot tesz az absztrakcióra és mitizálásra való hajlamról, amelyre a szellemi néprajz terén még számos példa akad.

Kutatásom tárgya elsősorban az egészségügyi vonatkozású hiedelmek, szokások és gyógymódok tanulmányozása volt: az egészségügyi állapotot befolyásoló természetfeletti erők és természetes okok, a betegségek népies megelőzése és elhárítása, anyagi szerekkel avagy misztikus-mágikus cselekvésekkel.

Gomboson valódi népi gyógyszerekről alig lehet beszélni. Ezek egészen alárendelt szerepet játszanak a gyógyításban. Ellenben valósággal melegágya a falu a babonás gyógyításoknak. Ez oki összefüggésben áll a betegségek eredetéről keletkezett babonás felfogással, amely szintén túlnyomóan uralkodik a természetes okok felett. Gyógyanyagokkal vagy természetes módszerekkel gyógyító személy a faluban nincs, ellenben a ráolvasóasszony annál keresettebb. Ez a 87 éves vak Pásti Panna néni a leghíresebb, aki kilenc féle betegségre tud ráolvasást, de rajta kívül még mások is foglalkoznak ezzel szűkebb körben. A népi gyógyászatban uralkodó ősi elv az, hogy a természetfölötti okokból származó bajokat csakis természetfeletti módszerekkel lehet elmulasztani. Ott ahol a betegség-

nek nem tudják érzékelhető külső okát adni, természetfeletti erők közreműködésével magyarázzák és babonásan gyógyítják. Ellenben nem hallunk soha ráolvasásokat és misztikus-mágikus módszereket például külső sérülések esetén.

Általános a »rosszak« ártó erejében és a szemverésben való hit. A »rosszak« leginkább a születés percétől kezdve ólálkodnak a ház körül, hogy egy őrizetlen pillanatban az újszülöttet elcseréljék. Amikor valakinek hibás fejlődésű a gyermeke, akkor azt »váltot« gyermeknek nevezik, mivel a »rosszak« elváltották. Ezért szigorú parancs köti a gombosi menyecskét a gyermekágyhoz, amelyet egy pillanatra sem szabad elhagynia. Különösen akkor nem, ha valaki kopogtat és bebocsáttatást kér. Ez a rosszak cselofgása, hogy amíg az anya kinéz, elváltásák a gyermeket. Az újszülöttet első percétől fogva védő talizmánként burkolják körül az anya kötényével. Az anya ruhadarabjainak mágikus védőerőt tulajdonítanak később is. Az anya kötényébe csavarva marad a kisbaba addig, amíg az anyát a bába rendbe nem teszi és a pólyázásra nem kerül a sor. A pólyán aztán a rózsafüzér játssza a védő amulett szerepét egészen két-hetes koráig, a temploban való bemutatásig. Később ismét az anya köténye veszi át a védő szerepet a baba álma felett. A nyugtalan, aludni nem akaró, fel-felsíró gyermeket az anya esküvői kötényével takarják le a bölcsőben. Néha még a menyasszonyi koszorút is ráteszik.

Mélységesen szép ősi szimbólumai ezek az anya örök védő szerepének. Az esküvön viselt ruhadarabok népi szentelményeknek tekinthetők és ezért erősebb az azok mágikus erejében való hit, mint a közönséges más ruhadarabokéban.

Még egy példáját hallottam az anya ruhadarabjával való betegség-elhárításának. Ha az anya észreveszi, hogy a gyermeket valaki erősen megnézte, akkor a szemverés elhárítása végett saját friss vizeletével megmosdatja a gyermeket, miközben mondja: »Ebbü' (a szeméremtest értendő, amelyből a vizelet jön) szültelek, evve' gyógyítsalak«. Azután megtöröli a »péntó aljával« (pendely-alsószojnya) miközben mondja: »Ez alü' szültelek, evve' gyógyítsalak«.

A rosszak távoltartása végett a gyermekágyas asszony szobájának a kulcslyukába fokhagymagirizdet dugnak, az ajtónyílásba kést ütnek éjszakára. A fokhagyma közismert démon-elriasztó szer, amelyet világszerte a vámpírhittel kapcsolatban használnak. Gomboson a fokhagymának más babonás elhárító szerepét is ismerik, melyről később fogok szólni.

A gyermekágyas asszonyra leleselkedő rosszokról a következő megtörtént esetet mesélte egy asszony: »Napam egyre csak azon veszekedett velem, hogy: »Almodat el ne hadd lányom, akárki is gyünne«. Egyszer csak hallom, hogy az ajtónál szól valaki: »Panna, eressz be!« Ismerős volt a hang, hát lemasztam az ágyról és az ajtóhoz mentem, a fölső tábláját kinyitottam és kinéztem, de nem láttam senkit. De a napam akkor mán előugrott és kiabált rám, hogy nem megmondtam, almodat el ne hadd! Abban a pillanatban nem tudni hunnan-hunnan nem, de egy nagy vörös kutya mán bent volt és a napamat beszorította a kuckóba és ott viaskodott vele. Alig bírt megszabadulni tőle. De ahogy jött, úgy el is tűnt. Jó, hogy még a gyereket el nem váltotta.«

Ez a történet bizonyítéka annak a hiedelemnek, hogy a rosszak emberi vagy állati alakot ölthetnek. De beszélnek olyan gyermekekről is, akiket mégiscsak elváltottak. Az ilyen gyermeknek csak a feje nőtt, míg a keze-lába megmaradt akkorának, amekkora a születéskor volt. Egy

másik »váltott gyermek« pedig szőröstestű volt és csak egy szeme volt. Az ilyen szerencsétlen torzszülött gyermek anyja persze nem engedi senkinek megnézni a gyermeket, de éppen ezzel tereli magára a gyanút. Egy esetben azt ajánlották, hogy tegye a gyermeket a sütőlapátra és vesse be a forró kemencébe és húzza ki azonnal, akkor visszaváltódik. Az asszony már-már megtette, de utolsó pillanatban megszólalt a lelkiismerete, mintha egy hang mondta volna: »Ne tedd be!« A gyermek aztán nem-sokára meghalt. A sütőkemencébe való bevetése a beteg gyermeknek másutt is ismertetés és leírt babonás eljárása.

A gyermekre leselkedő ártó démonok elleni védekezés egyik neme az is, hogy amikor a gyermeket beviszik a faluba emberek közé, akkor fordítva adják rá az inget. Ez a látszólag teljesen értelmetlen babona abba leli magyarázatát, hogy hisznek a démonok megtéveszthetőségében, becsaphatóságában. A gyermek külsejének elváltoztatása az egyik eszköz a rontás elkerülésére és ezt szimbólizálja az ing kifordítása. Ennek a babonának is többféle változata ismeretes. Szemverés elleni amulettként adnak a kisgyermek csuklójára piros gyöngykarkötőt, nyakába átfűrt rézkrajcárt.

A kisgyermekkel kapcsolatos babonák közül megemlíthető még, hogy szüléskor a köldökzsinórt elteszik és amikor a gyermek 7 éves lesz, a kezébe adják, hogy bogozza ki. Ebből aztán következtetést vonnak le a gyermek szellemi képességére és kezűgyességére nézve és jósolnak belőle. Azt is tartják, hogy a kisgyermeket nem jó a tükörbe mutatni, mert akkor nehezen fogzik.

A terhes asszonnyal kapcsolatos babonák: nem jó terhes állapotban a szárítókötél alatt átbújni, mert akkor »zsinegben születik« a gyermek, vagyis a köldökzsinór a nyaka köré csavarodik. Nem szabad a terhes asszonynak erősen megnézni valamit és ugyanakkor valamely testrészéhez nyúlni, mert akkor a gyermek testének azon helyén valami jegy lesz. Van a faluban egy tűzfoltos arcú menyecske, arról azt mondják, hogy az anyja, amikor várandós volt, hangos szóval kívánta a vörösborot, amikor a kocsmá előtt elmentek és az arcához nyúlt. Egy másik asszony mesélte, hogy ő akkor a holdba nézett éjszaka lebontott hajjal és mivel a konty helyén fázott a feje, odatette a tenyerét. Gyermekének olyan kopasz folt lett a fejbübján, mint a hold, amely akkor egy nagy csillaggal volt együttállásban. Nem jó a terhes asszonynak a testsúlyát sem mérni, mert akkor a gyermek megáll a fejlődésben.

A születendő gyermek nemével kapcsolatos lakodalmi szokás: az új menyecskének a lakodalmi vacsorán szép karéj kenyeret vágnak, hogy első gyermeke kisfiú legyen. A terhes nő hasának az alakjából következtetnek a születendő gyermek nemére: hegyes has fiút, lapos szétterült has leányt jelent.

A »rosszak« természetéről nézve a következő nézetek élnek a nép-hitben: a rosszak, a boszorkányok vagy búbájosok az ördöggel cimborálnak. Különös ismertetőjelük nincs, de vannak módszerek, amelyekkel le lehet leplezni őket. Például, ha olyasvalaki jön a házhoz, akiről gyanítják, hogy boszorkány, akkor nem kell mást tenni, mint egy kaszakövet betenni a tűzbe. Akkor a boszorkány nem tud elmenni addig, amíg a követ ki nem veszik a tűzből. Figyelik olyankor, hogy készülődik az öregasszony: »Megyek mán haza« — de még sem megy, újból leül. Háromszor is visszamaradt egyszer egy vénasszony s amikor végre a próba eldőlt és kivették a kaszakövet a tűzből, akkor útrakerekedett, de az ajtóból tréfásan megfenyegette a fiatal férfit, aki a tűz mellett ült: »Ejnye, te, mit csináltál te nekem?!«.

A boszorkányok leleplezésének a másik módja az éjféλι misén a Lucaszékéről való meglesés. A faluban még ma is névszerint fel tudnak sorolni boszorkányokat, akik már nem élnek ugyan, de leszármazottaik és rokonaik még ott vannak. Az elhunyt öreg papnak a szolgálója tudta őket, mert annak idején, mikor a papnál szolgált, vele üzent a pap a boszorkányoknak, hogy tartsanak bűnbánatot és »tördeljék le a szarvaikat«, addig ne merjenek a szentség elibe jönni. Ugyanis az öreg pap éjféλι misén a szentségen keresztül látta, hogy kik a boszorkányok. De iszkoltak is azok kifelé mindjárt! Némelyiknek akkora szarva volt, hogy oldalt kellett fordítania a fejét, hogy kiférjen a templomajtón.

A betegségek, népies kórok tanában leggyakoribb eset a szemverés. Szemmel verni nemcsak a rosszak tudnak, hanem mindkét nembeli, közönséges emberek is. Ismertetőjelük az, hogy öszenőtt szemöldökük van. Az ilyen emberek akaratlanul is szemmel vernek, elég ha ránéznek valakire.

A szemverés megállapítása és eltávoztatása a szenesvízzel történik. Módszere több változatban él, de lényegileg azonos. Egyik közlője Cöndör Józsefné 80 éves, kilenc kóróseprúszál paraszát dobja »szótalan víz“-be, amelybe három csepp szentelt vizet cseppent. Szótlan víznek nevezik azt, amelyet a kútról úgy hoznak, hogy közben egy szót sem szabad szólni. Minden szem paráznál mond egy miatyánkot. Az első szemet veti »emberre«, azaz férfire, és ha az volt a szemverő, akkor azonnal és gyorsan lesüllyed a víz fenekére. A következő szemeket »asszonyra« veti. A végén keresztet vet reá és rálehel háromszor. Azután itat egy kortyot belőle és megmossa a beteg arcát vele. Az ő hite szerint nem az eljárás a fontos, hanem az imádság, mert »csak az imádság használ, a mindenható Isten hatalma«.

Másik módszer, Hodány Katalin közlése szerint, aki anyjától tanulta: Öt szem szemet vet a vízbe: 1) Emberre. 2) Asszonyra. 3) Életre. 4) Halálra. 5) Csontra-velőre, belsőrésze. Minden egyes széndarabka bedobásánál a következő igéket mondja: »Téged... Rozika... ember vert meg szemmel. Segéjjen az Atyaisten, segéjjen a Fiúisten, segéjjen a Szentlélek Isten! Azután elmond 3 Miatyánkot, 3 Üdvözlégyet, 3 Hiszekegyvet és a következő ajánló imádságot: Ajánlom ezt a kevési imádságot Krisztus kínszenvedéséért és szent Cirákus tiszteletére, és azokért a lelkekért, akik szemverésben, sárgaságban és szárazságban meghaltak.« A szenesvízbe hüvelykujját bemártja, illeti vele a gyermek egyik halántékát, másik oldali könyökét és térdét, majd a másik halántékát, túloldali könyökét és térdét. Ily módon az érintési pontok a gyermek testén keresztalakot képeznek. Végül itatnak belőle egy kortyot. Utána a beteg megnyugszik és elalszik. Három egymásután való nap megismétlik és ahogyan a szenek lesüllyedésének sorrendje és módja megváltozik, abból következtetnek a betegség kimenetelére. Ez egyúttal tehát babonás kórjóslat (prognózis) is. Szenesvizet csak nappal szabad csinálni. Napnyugta után csakis halálos betegnek szabad.

Harmadik módja ennek a Pásti Panna néni féle ráimádkozás: három Úrangyalát mond a szenesvíz felett és a következő ajánlást: Krisztus Urunknak három szöggel való fölszegeztetéséért, megköpködéséért, rút nézéséért és arculvertetéséért, azokért a lelkekért, akik szemverésben meghaltak és ezért a szemverésben kínlódó lélekért.

Voltak öregasszonyok is a faluban, akik fürdővel gyógyították a szemverést, s akiket még ma is emlegetnek, bár már nem élnek. Ilyenek voltak Bogyó Boris és Hajdú Rozi nénik. Bogyó Boris néni fürösztő vízébe a következőket kell belefőzni: 9 féle virág, 9 féle termő ág, 9 féle

vas. Ebben kilenc napon át megfüröszttötte a beteg gyermeket és akkor »elvált életre vagy halálra«. Ő meg tudta mondani a szemverés fokát is. Ha kijelentette, hogy benne van a 7-ik fokban, akkor már nem volt segítség rajta. Az 5-ik fokig lehetett segíteni. Ebben a fürdőben jellegzetes a mágikus kilences szám előfordulása, továbbá a virág és termőág, mint az élet, a vas, mint az erő szimbóluma. A primitív felfogás szerint a vízbe belefőzött anyagokból átmegey az életerő a betegbe.

Legérdekesebb egyéniség a 87 éves vak Pásti Panna néni, aki ma is hivatásszerűen foglalkozik ráolvasással és ráimádkozással. Kilenc féle betegséget tud gyógyítani pusztán a mondott szó erejével. Meggyőződése szerint azért adott neki ilyen hosszú életet az isten, mert annyi sokan kérték reá az isten áldását a gyógyításokért. Sokakon segített, akiken az orvosok nem tudtak segíteni. A ráolvasásokat és imádságokat napától tanulta. Érdekes, hogy egyáltalán nem titkolózik és nem fél, hanem inkább örömmel veszi, ha valaki érdeklődik tudománya iránt. Aggodalmát fejezi ki, hogy ki fog segíteni a falu népén, ha ő meghal? Panaszodik, hogy sokszor kérte a leányát meg az unokáit, hogy vegyék át tőle az imádságokat, de azok nem hajlamosak erre, mindössze annyit tesznek meg, hogy segédkeznek a szenesvíz készítésénél és az egyéb szükséges holmik előkészítésében, amit az öregasszony vaksága miatt már nem tud megtenni. Maga az öregasszony már csak a szöveget mondja. Rendkívül érdekesek ezek a ráolvasó szövegek. Míg az imádságok egyszerűen Istenhez intézett kérések és Krisztus kínszenvedésére utaló hasonlatok, addig a ráolvasások pogány démonisztikus jellegűek, amelyekben a betegség démonának parancsot ad, hogy tűnjön el vagy váljon semmivé. Érdekes annak a kilencféle betegség népies megnevezése, amelyeken segíteni tud. Ezek: 1) Szemverés. 2) Szegedés, szűrő szegedés. 3) Sárgaság. 4) Aszalvány vagy szárazság. 5) Frász vagy nyavalyatörés. 6) Guga. 7) Hideglelés. 8. Ijédés. 9. Zsibrék (= szájfájás).

Lássuk sorban ezeket, miután a szemverésről már volt szó. A szegedés vagy szűrő-szegedés néven a nyilálló fájdalmakat, főként derékfájást értik Gomboson. A reá való imádságban utalás történik Krisztus felszegeztetésére. Az imaszöveg nem egyháziilag jóváhagyott imádság, hanem minden jel szerint valamelyik apokrif evangéliumból származik. Így szól: »Amikor Krisztus Urunk a Jordán vize mellett járt, kérdi tőle szent Péter: Micsoda sírás-rívás van itt? Szegények nincsenek, árvák nem sanyargattatnak, hanem szegedése tartja. Vedd ki ennek oldalából ezen szegedést, hogy semminemű testében meg ne maradjon. Tedd rá a te bűnös kezedet a Jézus erejével, fűjd rá a te bűnös lehelletedet a Boldogasszony igéjével«. Ezt az imádságot egy lélekzetre kell elmondani és a szöveg megfelelő szavainál a kezét rátenni, illetve a lehelletét ráfújni a fájó testrészsre. Háromszor kell elvégezni éspedig reggel, este és másnap reggel. Vagy, ha elsőízben délután jelentkezik a beteg, akkor másodszor másnap reggel és harmadszor másnap este. Végezetül 3 miatyánkot, 3 üdvözlégyet és 3 hiszekegyet felajánlani azon lelkekért, akik szegedésben meghaltak.

Rohacsek Ágota közlése:

3) Sárgaság. Gyógyítása teljesen babonás alapon, a hasonlóság elvének alkalmazásával történik. A beteg nyakába fokhagyma koszorút kell akasztani és azt viselje 9 napig, mialatt a girízdek teljesen megsárgulnak, mert a sárgaság abba megy át. Hozzákapcsolva ráimádkozás a sárgaságban megholt lelkekért felajánlva. Másik módszer: a beteg sárga selyemcérnát viseljen a nyakában 9 napig és akkor azt a cérnát piros

rózsabokorra kell akasztani a kertben. Ez szimbólizálja a betegség átadását és az egészség pifos színével való felcserélését. Ezzel kapcsolatban is imádkozni kell, felajánló imádságot a sárgaságban elhalt lelkekért.

4) Szárazság vagy aszalvány, a sorvasztó betegségek népies neve. Ebbe a nomenclaturába esik a kisgyermekes decompositiója és a felnőttek tbc-je. Ráimádkozása hasonló a szemveréséhez. Különös, hogy ezzel a betegséggel kapcsolatban a »mérés«-t mint babonás eljárást nem ismerik.

5) Frász. A tetánia vagy görcshajlam népies neve. A görcsrohamot úgy mondják, hogy kimeredt és »felütötte a hab« a száját. Ezzel kapcsolatos babonás hiedelem az, hogy egy ablaktáblát le kell venni és a görcsben levére fordítva rátenni és az ablaküvegen át megnézetni olyannak, aki még nem látott olyant. Ugyanezt teszik felnőttek epilepsziájánál is. Először is a hüvelykujját feszítik ki, hogy a göres elmúljon. A hüvelykujj behajlása a közeledő roham előjele. Ez helyes megfigyelés, nem babona.

6. Guga. Ez alatt nem a golyvát értik, hanem a kisgyermekes nyakán az áll alatti mirigyek gyulladáson megbetegedését. A guga speciális kezelése Pásti Panna módszerével: Van neki egy hétszer szentelt kisbaltája, (amelyet mindig nagyszombaton a szentelésre vitt sonka mellé rejtett és úgy lett megszentelve). Először a földre köp, a kisbaltát a földhöz érinti, aztán a gugát megnyomja vele (a gyermeket az anyja tartja az ölében) és a következő igéket mondja: »Földből lettél, semmiből lettél; semmivé váljál!« Oszlasson el az Atyaisten, oszlasson el a Fiúisten, oszlasson el a Szentlélek Isten.

Másodszor megismétli a köpést és baltával való érintést és mondja: Távoztasson el az Atyaisten, távoztasson el a Fiúisten, távoztasson el a Szentlélek Isten.

Harmadszor megismétli a mágikus műveletet és mondja: Rontson szét az Atyaisten, rontson szét a Fiúisten, rontson szét a Szentlélek Isten.

Ebben ismét látjuk példáját egy népi szentelménynek, babonás művelettel kapcsolatban. Az egyház nem ismer baltaszentelést, de a nép igen.

7) Hideglelés. Ugyanazt a ráimádkozást mondják, mint szemverésről.

8) Ijedés. A gyermek feje fölött ólmot öntenek és abból kiolvassák, hogy mitől ijedt meg. A bölcst az anya esküvői kötényével letakarják. Pásti Panna néni ráimádkozik az ijedésben megholt lelkekért.

9) Zsibrék. A kisgyermekes szájfájását nevezik így. Szinonimái tájszólásokban: zsebre, finkó, zsikora. Pásti Panna néni 9 tollseprűszáira 9 babát csinál rongyból és a nap lenyugvása idején a gyermekkel kimegy a ganédomb mellé, a babákat beleszúrja, majd egyenként odaérinti őket a gyermek szájaszéléhez és a következő ráolvasó igékkel elküldi a betegséget: »Nap nyugtába, béka tójába, zsibrék a gané oldalába«. Ez a ráolvasó ige a primitív globális betegségszemlélet tanúsága, mivel a természet jelenségei és a betegségek tünetei között összefüggést keres, egybefoglal olyan jelenségeket, amelyeknek nincs természettanilag közük egymáshoz. Ezen primitív szemlélet szerint a természet rendje az, hogy amikor a nap nyugodni megy, a béka ugyanakkor aludni megy a tóba, s akkor a betegség is kell, hogy kövesse a rendet, menjen el a gané oldalába. Hogy miért éppen oda? Ósrégi fogás a betegségdemont valami undorítóval fenyegetni, amilyen pl. az ürülék vagy bizonyos testrészek. Ugyanez a motívum a szájfájás, más vidékeken való gyógyításában is megtalálható. A zsibrék gyógyításához is hozzátartozik ezenkívül a megfelelő imádság, amelyben megemlékezik Krisztus utolsó

szájfájásáról, amikor epével megittatták és a »zsibrék kihányta száját«. Az egyház által elismert szentírásokban nincs erről szó.

Egyéb babonás gyógyítások is szokásosak Gomboson. A szemöcség (= szemölcs) elmulasztása végett meg kell kerekíteni a nevetlen ujjával (a gyűrűs ujj) háromszor és a következő igéket mondani: »Semmiből lettél, semmivé váljál«. Másik mód: amely nem speciálisan gombosi, hanem országszerte ismeretes: az újholdnak megmutatni és a következő verset mondani:

Új hold, új király
Fiát házasítja.
Hil engem a lakodalomba.
Nem megyek én
Szemöcségemet küldöm.

Abban a helyben a földről felemelni valamely tárgyat, ami éppen a kezébe akad, meghúzni és azt az eresz alá a csurgásba elásni. Azért kell a csurgásba ásni, mert ott a víztől hamar rothadásnak indul avagy szétmálik és akkor ugyanezen időre a szemölcs is elmúlik. Ugyanezt nemcsak szemölcs, hanem fekély, fülfájás és egyéb betegség esetén is szokták csinálni, mindig a megfelelő betegséget küldve a lakodalomba. Daganat, fekély, kelés elmulasztására ajánlják azt is, hogy az úton talált öreg csonttal meghúzni és a feje fölött hátradobni. Ez utóbbi módszerek nem démonikus, hanem materiális kórokozókra vallanak. Valahogy úgy képzelik, mintha a betegség éterszerűen átítatná a testet és a tárgyakkal való érintéskor ezt ki lehet vonni belőle és a tárgyak eldobásával eltávolítani.

Elterjedt szokás a betegségekkel kapcsolatban vallásos fogadalmakat tenni. Például a szamárköhögésben szenvedő gyermek anyja kék selyemszalagot ajánl fel Szűz Máriának és azt a templomban a Mária szobor karján ülő kis Jézus karjára köti. Más esetben egy frászos gyermek anyja megfogadta, hogyha a gyermek meggyógyul, egy évig nem ad rá semmi pirosat és tarkát.

A gyermekeket aprószentek napján fönött vesszővel megcsapkodják és közben ezt mondják: »Friss légy, jó légy, keléses ne légy!«. Ez tehát betegségelhárító illetve megelőző babonás népszokás. Gomboson mustrálásnak nevezik, míg másutt általában subrikálásnak. Azt mondják, hogy ez annak az emlékezetére történik, hogy Heródes, amikor leölette a betlehemi kisdedeket, az anyák egy rakásra borulva sírtak és a zsidó katonák úgy verték széjjel őket.

Az állattartással kapcsolatos babonák közül érdekes az a hiedelem, hogy a »rosszak« képesek a tehén hasznát is elvinni. Alkonyat után ezért nem adnak ki tejet a házból csak kivételesen megbízható személyeknek, de este 8 óra után semmi esetre sem. Ilyen esetben a tehén teje híg, vizes lesz, mennyisége megkevesbedik. Hogy ki vitte el a tehén hasznát, azt babonás megidézéssel tudják meg. Vályúba öntik a tejet és baltával vágják. Akkor a rossznak meg kell jelennie, mert különben ő érzi az ütéseket. Figyelik ilyenkor, hogy ki jön a házhoz valami ürüggyel és akkor az megbélyegzett személy lesz, szitkozódva kizavargák a házból.

Luca naptól karácsony bőjtjéig az aprójószágnak az eleséget kerékabroncsba szórják, hogy el ne kószáljanak a háztól. Luca napján nem szabad varrni, mert akkor nem fognak tojni a tyúkok.

A halál előjelének tartják, ha a kutya »tutul« és lyukat kapar a kertben.

A holddal kapcsolatos babonák: amikor az újhódat először megpillantja valaki, üssön a zsebére és mondja: »Oregapád, öreganyád ide jöj-jön«, akkor megszaporodik a pénze. A szemölcs elmulasztásáról már volt szó.

A teliholdról azt mondják, hogy abban táncol szent Cicelle.

A rendkívül sokrétű babonás gyógyításokkal szemben egész alárendelt szerepet játszanak a népies gyógyszerekkel való gyógyítások. Gyógynövényeket alig ismernek, hasznukról alig tudnak. Használják egyéb zöld növényi részeket kötés formájában. Például torokfájás esetén a fokhagyma zöld szárát megszáritva megfőzik és a felduzzadt szárral kötik be a nyakat. Gyomor puffadásra földi bodza zöld szárát kötézik. Belsőleg köhögés ellen vörshagyma teát isznak; langyos citromos vizet cukorral is jónak tartanak, csak azt ma nem tudják beszerezni. Fekély, kelés megérlelésére zsemlet és sáfrányt főznek tejben és azt forrón rákötözik. Fájós szemet kamillateával mosogatnak, fájós fülbe »kúrözsa« levét csepegtetik. A pólyásgyermek fül- és szemfájását a beléfecskendezett anyatejjel gyógyítják. De ez már nem anyagi, hanem mágikus szernek számít, mivel az anya váladékainak mágikus véderőt tulajdonítanak, épp-úgy, mint a ruhadarbjainak.

Dr. G. Czimmer Anna

Petrovic Bosko: Tájkép (olaj)